Εκμετάλλευση (Ηλεκτρονικό Άρθρο)

Ιστορικό Σημείωμα

Αυτό το ηλεκτρονικό άρθρο δημοσιεύτηκε στην ιστοσελίδα της ομάδας 1917 στις 20/11/23.

Περιεχόμενο

Εκμετάλλευση

Σε αυτό το κεφάλαιο αποτυπώνουμε τι περιλαμβάνει η καπιταλιστική εκμετάλλευση, ούτως ώστε να γίνει κατανοητή η κινητήριος δύναμη πίσω από την δυναμική αυτο-αναπαραγωγής του κεφαλαίου, αλλά και να αντιληφθούμε, τουλάχιστον εν μέρει, τους τρόπους με τους οποίους αυτή επηρεάζει τις ευρύτερες κοινωνικές διαδικασίες.

I. Εργασία και εργατική δύναμη

Η ανθρώπινη εργασία είναι μια διαδικασία η οποία στις ανταλλακτικές κοινωνίες αποκτά διπλό χαρακτήρα: είναι ταυτόχρονα ωφέλιμη και αφηρημένη εργασία. Είναι ωφέλιμη με την έννοια ότι παράγει αξίες χρήσης, δηλαδή αντικείμενα που μπορούν να χρησιμοποιηθούν ή να καταναλωθούν για την ικανοποίηση ανθρώπινων αναγκών, όπως λ.χ. ένα παλτό. Είναι αφηρημένη με την έννοια ότι είναι διαδικασία δημιουργίας ανταλλακτικής αξίας, δηλ. του αφηρημένου στοιχείου που κουβαλάνε όλα τα προϊόντα, αυτό που επιτρέπει την σύγκριση και την ανταλλαγή τους ακόμα και αν είναι τελείως διαφορετικά μεταξύ τους. Η ανταλλακτική αξία των προϊόντων λογαριάζεται μόνο ως προς την ποσότητά της, σε αφαίρεση από τον ωφέλιμο της χαρακτήρα. Υπολογίζεται βάση ενός ακόμη αφηρημένου στοιχείου, του κοινωνικά αναγκαίου χρόνου εργασίας για την παραγωγή τους, δηλ. του μέσου όρου του χρόνου που χρειάζεται μια δοσμένη κοινωνία για να παράξει το συγκεκριμένο προϊόν. Αξίζει να σημειωθεί πως η ανταλλακτική αξία και η τελική τιμή πώλησης του προϊόντος δεν ταυτίζονται.

Περνώντας από το γενικότερο πλαίσιο των ανταλλακτικών κοινωνιών στο συγκεκριμένο πλαίσιο του καπιταλιστικού κοινωνικού συστήματος, παρατηρούμε την κυριαρχία της παραγωγής ανταλλακτικών αξιών, το γεγονός δηλαδή πως η συντριπτική πλειοψηφία των παραγόμενων προϊόντων παράγονται πρωτίστως για να ανταλλαχθούν, για να πουληθούν. Είναι επίσης εύκολο να αντιληφθούμε πως ο ένας από τους πρωταγωνιστές της παραγωγής, ο επιχειρηματίας/καπιταλιστής/αφεντικό, ενδιαφέρεται για την παραγωγή ανταλλακτικής αξίας και όχι αξίας χρήσης: μπαίνει δηλαδή στη σφαίρα της παραγωγής για να πουλήσει αυτά που θα παράξει και όχι για να τα χρησιμοποιήσει.

Το κίνητρο πίσω από τον πόθο του καπιταλιστή να παράγει για να πουλήσει, είναι προφανώς το κέρδος. Το ερώτημα που αμέσως έρχεται στο μυαλό είναι πως μπορεί να υπάρξει κέρδος, δηλαδή ένα πλεόνασμα αξίας, αν τα προϊόντα πωλούνται ισότιμα, αν δηλαδή ανταλλάσσονται ίσες ανταλλακτικές αξίες.

Όλα τα μέσα παραγωγής (εργαλεία, μηχανές, πρώτες ύλες, εγκαταστάσεις κ.λπ.) που φέρνει ο καπιταλιστής στην παραγωγή απλά μεταφέρουν την αξία τους στο παραγόμενο προϊόν. Αν κάποιος πονηρός καπιταλιστής επιχειρήσει να κοστολογήσει κάποιο από αυτά πιο ψηλά από ό,τι αξίζει, και

άρα να πουλήσει το προϊόν τους για περισσότερα λεφτά, αργά ή γρήγορα οι καταναλωτές θα επιλέξουν να αγοράσουν προϊόντα από τους ανταγωνιστές του, οι οποίοι είτε θα πουλούν το ίδιο προϊόν πιο φθηνά, είτε θα πουλούν προϊόντα φτιαγμένα από καλύτερα υλικά στην ίδια τιμή με τον καπιταλιστή του παραδείγματος. Άρα, ενώ είναι δυνατό κάποιος να βγάλει κέρδος ξεγελώντας ουσιαστικά τους καταναλωτές, αυτή η τακτική δεν μπορεί να αποτελέσει μια σταθερή πηγή κέρδους, τουλάχιστον όχι μέσα στο πλαίσιο της λεγόμενης «ελεύθερης» αγοράς. Ο ανταγωνισμός ανάμεσα στους καπιταλιστές τους αναγκάζει να αναζητήσουν αλλού την πηγή σταθερού κέρδους.

Εδώ χρειάζεται να αναλογιστούμε το ρόλο των εργατών στην παραγωγή. Ο εργάτης φέρνει στην παραγωγή ένα και μόνο στοιχείο, την εργατική του δύναμη, τη δυνατότητα του δηλαδή για εργασία. Η εργατική δύναμη είναι και αυτή ένα προϊόν, είναι ουσιαστικά η ζωτική και γνωσιακή ενέργεια του εργάτη, σμιλεμένη μέσω κάθε είδους ανάπτυξης των δυνατοτήτων για εργασία, όπως για παράδειγμα της εκπαίδευσης. Αυτό το προϊόν ο εργάτης το έχει παράγει ιδίοις εξόδοις, είτε πληρώνοντας άμεσα για την εκπαίδευση του, είτε έμμεσα με την δημόσια χρηματοδοτούμενη εκπαίδευση. Επίσης, ο εργάτης καλείται να αναπαράγει την εργατική του δύναμη καθημερινά, καλύπτοντας τα έξοδα όλων των προϊόντων που χρειάζεται ο ίδιος για να παραμείνει εν ζωή και παραγωγικός – προϊόντα που πολλές φορές ξεπερνάνε τα λεγόμενα βασικά αγαθά της διατροφής, ένδυσης και στέγασης.

Η κατάσταση έχει ως εξής: Αν ο καπιταλιστής πληρώσει την εργασία του εργάτη στην αξία της, όπως υποχρεώνεται να κάνει με όλα τα υπόλοιπα μέσα παραγωγής, δεν βγάζει καθόλου κέρδος. Με άλλα λόγια, αν δώσει στον εργάτη όλο το προϊόν που παράχθηκε, πλην των όσων πλήρωσε ο ίδιος, δεν θα έχει βγάλει τίποτα από την όλη διαδικασία. Καθώς όμως ο καπιταλιστής βγάζει κέρδος, αυτό δεν μπορεί παρά να σημαίνει πως δεν πληρώνει στον εργάτη όλη την αξία της εργασίας του δεύτερου. Αυτό που συμβαίνει είναι ότι ο καπιταλιστής ενοικιάζει την εργατική δύναμη του εργάτη για κάποιες ώρες κάθε μέρα, τον έχει να δουλεύει για αυτόν δηλαδή, και ως αντάλλαγμα του παρέχει μισθό που απλά φτάνει για να καλύψει τα έξοδα αναπαραγωγής της εργατικής δύναμης του εργάτη. Δεδομένου πως η διαδικασία αναπαραγωγής της δυνατότητας του για εργασία είναι αναγκαία για να εξασφαλίσει τα προς το ζην, ο εργάτης δεν έχει επιλογή παρά να συμμετάσχει σε αυτή τη διαδικασία.

Ο καπιταλιστής κατανοεί μια πολύ απλή πραγματικότητα: οι εργάτες μπορούν να πιεστούν να γίνουν πιο παραγωγικοί (δουλεύοντας περισσότερη ώρα ή/και πιο εντατικά) χωρίς να πέφτει η ποιότητα του παραγόμενου προϊόντος και χωρίς να αυξάνεται ο μισθός τους. Οπότε ο καπιταλιστής φροντίζει να παράγει ο εργάτης στον χρόνο εργασίας του όχι μόνο την αξία της εργατικής του δύναμης, αλλά και κάτι παραπάνω, το οποίο τσεπώνει δωρεάν ο καπιταλιστής, χωρίς κανένας να μπορεί να του προσάψει κατηγορίες εξαπάτησης.

Η διαδικασία παραγωγής που παρουσιάσαμε εδώ συνεπάγεται επίσης την αποξένωση του εργάτη που περιγράψαμε στο προηγούμενο κεφάλαιο. Ο εργάτης έχει αποξενωθεί από το πλήρες προϊόν της εργασίας του, δηλαδή δεν το κατέχει, και έχει επίσης αποξενωθεί από τη δραστηριότητα της ίδιας της εργασίας του, καθώς η τελευταία οργανώνεται από τον καπιταλιστή. Κατ’ επέκταση αποξενώνεται από την ειδολογική του φύση αλλά και από τους συνανθρώπους του.

II. Η Υπεραξία

Ακολουθώντας την ανάλυση του Μαρξ στο *Κεφάλαιο*, μαθαίνουμε πως (σχηματικά) με την γένεση του κεφαλαίου, η ανταλλακτική διαδικασία διαμορφώνεται ως εξής: Χ – Ε – Χ’. Με άλλα λόγια, επενδύω κεφάλαιο (χρήμα) για να αγοράσω τα απαραίτητα μέσα παραγωγής, παράγω ένα εμπόρευμα, και το πουλάω, βγάζοντας (ιδανικά) παραπάνω κεφάλαιο από αυτό που επένδυσα, εξού και ο τόνος στο Χ’. Αυτό το έξτρα κεφάλαιο, το χρηματικό κέρδος δηλαδή, είναι η υλοποιημένη υπεραξία, που αντιστοιχεί στην αξία του υπερπροϊόντος που παράγεται από την υπερεργασία του εργάτη.

Η υπεραξία δημιουργείται μόνο στην παραγωγή, στη διαδικασία της εκμετάλλευσης της εργασίας από το κεφάλαιο. Υπερεργασία είναι οι ώρες που εργάζεται ο εργάτης αφού έχει παράξει την αξία της εργατικής της δύναμης, δηλ. οι επιπλέον ώρες που εργάζεται άμα έχει καλύψει την αναγκαία εργασία, που είναι η εργασία που παράγει την αξία όλων των προϊόντων που χρειάζεται ο εργάτης να καταναλώσει για να αναπαράγει την εργατική του δύναμη και να έρθει και αύριο δουλειά. Υπερπροϊόντα είναι όλα τα προϊόντα που παράγονται με υπερεργασία. Ο κεφαλαιοκρατικός τρόπος παραγωγής προϋποθέτει ένα σχετικά υψηλό επίπεδο παραγωγικότητας της εργασίας (περισσότερα για αυτό σε επόμενο κεφάλαιο), όπου ο εργάτης χρειάζεται μονάχα ένα μέρος της εργάσιμης μέρας για να δημιουργήσει μια αξία ίση με την αξία της εργατικής του δύναμης.

Η εργατική δύναμη καταναλώνεται στην παραγωγική διαδικασία, αλλά η κατανάλωσή της είναι η εργασία η ίδια. Όπως έχουμε δει, η εργασία έχει διπλό χαρακτήρα: είναι ταυτόχρονα ωφέλιμη και αφηρημένη εργασία. Είναι η αφηρημένη πλευρά της εργασίας που ενδιαφέρει τους καπιταλιστές. Δεν τους ενδιαφέρει να χρησιμοποιήσουν τα προϊόντα που παράγονται αλλά να τα ανταλλάξουν με χρήμα, ελπίζοντας πως η νέα αξία που παράγεται από την κατανάλωση της εργατικής δύναμης θα εξαργυρωθεί σε χρήμα με μεγαλύτερη αξία από την εργατική δύναμη που αγόρασαν.

Η εργατική δύναμη λέγεται και μεταβλητό κεφάλαιο, καθώς είναι κεφάλαιο που η χρήση του οδηγεί στην μεταβολή του μεγέθους του, συγκεκριμένα, στην παραγωγή περισσότερης αξίας από την ίδια την αξία της εργατικής δύναμης. Τα υπόλοιπα μέσα παραγωγής καταναλώνονται τμηματικά ή συνολικά στην παραγωγική διαδικασία, και η αξία τους μετατοπίζεται απλώς στην αξία του προϊόντος. Εξού και τα λέμε σταθερό κεφάλαιο, αφού η ποσότητα της αξίας τους παραμένει σταθερή.

Βάση αυτού, βρίσκουμε στον Μαρξ τους εξής τύπους:

Αρχικό Κεφάλαιο (Χ) = σταθερό κεφάλαιο + μεταβλητό κεφάλαιο (μ)

Τελικό Κεφάλαιο (Χ’) = σταθερό κεφάλαιο + μεταβλητό κεφάλαιο (μ) + υπεραξία (υ).

Από τα παραπάνω προκύπτει ότι η νέα αξία ισούται με την αξία του μεταβλητού κεφαλαίου που καταναλώθηκε συν την υπεραξία, που πραγματώνονται ως μισθοί και κέρδος αντίστοιχα. Η χρήση της εργατικής δύναμης είναι απαραίτητη στην καπιταλιστική παραγωγική διαδικασία, καθώς χωρίς αυτήν οι πρώτες ύλες και τα μηχανήματα θα έμεναν νεκρά, ανίκανα να μεταδώσουν τη δική τους αξία, πόσο μάλλον να δημιουργήσουν υπεραξία. Ας εξετάσουμε ένα παράδειγμα για να κατανοήσουμε καλύτερα πώς λειτουργεί στην πράξη η καπιταλιστική παραγωγική διαδικασία. Ας υποθέσουμε πως η εργάσιμη μέρα είναι ένα 8ωρο και πως διαιρείται σε δύο ίσα μέρη:

α) σε 4 ώρες αναγκαίου χρόνου εργασίας, κατά τις οποίες ο εργάτης παράγει αξία ίση με την αξία της εργατικής του δύναμης και αμείβεται με μισθό ίσο με αυτήν την αξία, και

β) σε 4 ώρες υπερεργασίας, κατά τις οποίες ο εργάτης παράγει υπεραξία δουλεύοντας δωρεάν για τον καπιταλιστή.

Από αυτή την ανάλυση μπορούμε να εξάγουμε ένα ακόμα μέγεθος, αυτό του ποσοστού της υπεραξίας, του βαθμού εκμετάλλευσης του εργάτη δηλαδή. Το ποσοστό της υπεραξίας/εκμετάλλευσης ορίζεται από τον Μαρξ ως η αναλογική σχετική αξιοποίηση του μεταβλητού κεφαλαίου, δηλαδή ως τη διάρκεια της υπερεργασίας σε σχέση με τη διάρκεια της αναγκαίας εργασίας, ή, που είναι το ίδιο, το μέγεθος της υπεραξίας ως προς το μέγεθος του μεταβλητού κεφαλαίου (υ/μ). Άρα, στο παράδειγμα μας, θα λέγαμε πως το ποσοστό της υπεραξίας (υ/μ) είναι 100% (4 ώρες προς 4 ώρες).

Ας υποθέσουμε τώρα πως μέσα στις 8 ώρες εργασίας παράγονται προϊόντα αξίας 60 ευρώ. Η αξία του σταθερού κεφαλαίου, (πρώτες ύλες, απόσβεση μηχανών, κτιρίων κ.λπ.), είναι 44 ευρώ και η αξία της εργατικής δύναμης είναι 8 ευρώ. Ο καπιταλιστής δαπάνησε κεφάλαιο 44+8=52 ευρώ, αλλά η αξία των νέων εμπορευμάτων είναι 60 ευρώ. Επομένως, στη διάρκεια των 8 ωρών έχουμε παραγωγή παραπάνω αξίας 8 ευρώ. Αυτή η νέα αξία είναι η υπεραξία.

Αφού η αξία του σταθερού κεφαλαίου προϋπάρχει στα κτίρια, τα μηχανήματα, τις πρώτες ύλες κ.λπ. και απλά μεταβιβάζεται στα παραγόμενα εμπορεύματα, στις πρώτες 4 ώρες ο εργάτης παρήγαγε αξία ίση με την αξία της εργατικής του δύναμης, εν προκειμένω 8 ευρώ, ενώ τις επόμενες 4 ώρες παρήγαγε νέα αξία 8 ευρώ, την υπεραξία που καρπώνεται ο καπιταλιστής. Ακριβώς σε αυτήν την δωρεάν ιδιοποίηση από τους καπιταλιστές του προϊόντος της απλήρωτης εργασίας των εργατών, δηλ. στην ιδιοποίηση της υπεραξίας, συνίσταται η ουσία της καπιταλιστικής εκμετάλλευσης.

Εδώ οφείλουμε να σημειώσουμε πως το παραπάνω παράδειγμα είναι σχηματικό. Στην πράξη, η παραγωγή δεν μπορεί να διασπαστεί – οι εργάτες μέσα στο ίδιο λεπτό αναπληρώνουν την φθορά της μηχανής και την αξία της πρώτης ύλης, ενώ ταυτόχρονα παράγουν την αξία της καταναλωμένης εργασιακής δύναμης και την υπεραξία. Συμπεραίνουμε άρα πως το πρόβλημα της εκμετάλλευσης δεν μπορεί να λυθεί με μεθόδους μείωσης/εξάλειψης του χρόνου υπερεργασίας, όπως οραματίζονται διάφοροι σοσιαλδημοκράτες. Η μείωση του χρόνου εργασίας, ακόμα και χωρίς αντίστοιχη μείωση μισθού, δεν θα φέρει την κατάρρευση του καπιταλιστικού τρόπου παραγωγής.

Είναι επίσης σημαντικό να σημειώσουμε ότι το ποσοστό υπεραξίας είναι διαφορετικό και πρέπει να διακρίνεται από το ποσοστό του κέρδους. Η υπεραξία (το κέρδος του καπιταλιστή σε αξιακή μορφή δηλαδή) γεννιέται αποκλειστικά στην παραγωγή προϊόντων, αλλά εκδηλώνεται στην κυκλοφορία των προϊόντων – υλοποιείται δηλαδή σαν χρηματικό κέρδος αν και εφόσον τα προϊόντα πουληθούν. Ενώ ο καπιταλιστής κερδίζει παραπάνω αξία από αυτήν που επένδυσε με το που ολοκληρώνεται ο παραγωγικός κύκλος, το αν αυτή η αξία θα υλοποιηθεί σε χρήμα είναι άλλη υπόθεση.

Παρά την πιο πάνω διάκριση, το κέρδος παρουσιάζεται σαν δημιούργημα όλου του επενδυμένου κεφαλαίου, με το ποσοστό του να καταδεικνύει το βαθμό αποδοτικότητας της καπιταλιστικής επιχείρησης/επένδυσης. Με αυτό τον τρόπο αποκρύπτεται η ουσία της καπιταλιστικής εκμετάλλευσης. Σε αντίθεση με το ποσοστό της υπεραξίας που είναι το μέγεθος της υπεραξίας ως προς το μέγεθος του μεταβλητού κεφαλαίου (υ/μ), το ποσοστό του κέρδους είναι το μέγεθος της υπεραξίας ως προς το μέγεθος όλου του επενδυμένου κεφαλαίου (υ/σ+μ). Άρα, το ποσοστό του κέρδους είναι πάντα μικρότερο από αυτό της υπεραξίας, αφού υ/μ > υ/(σ+μ). Αυτό ισχύει ακόμα και αν αγνοήσουμε άλλα έξοδα, όπως π.χ. την φορολογία.

Οι καπιταλιστές είναι υποταγμένοι στο ποσοστό κέρδους. Όταν επενδύουν τα λεφτά τους, επιλέγουν ένα τομέα της οικονομίας όχι βάσει του ποσοστού υπεραξίας (το οποίο κανένας δεν παραδέχεται εύκολα ότι υπάρχει γιατί αυτό θα σήμαινε αυτόματα και την παραδοχή ότι οι εργάτες δουλεύουν τζάμπα ένα διάστημα της εργάσιμης μέρας τους για τα αφεντικά), αλλά με βάση το πόσο υψηλό είναι το ποσοστό κέρδους στον κάθε τομέα. Αυτό συμβαίνει για διάφορους λόγους, συμπεριλαμβανομένου τόσο του προαναφερόμενου ανταγωνισμού, όσο και των τραπεζών που δανείζουν στους καπιταλιστές κεφάλαιο με βάση το ποσοστό κέρδους και αγνοώντας εντελώς το ποσοστό υπεραξίας. Αυτό οδηγεί πολλές φορές σε λανθασμένες επιλογές σε σχέση με τη μεγιστοποίηση του βαθμού εκμετάλλευσης της εργασίας, που είναι αυτό για το οποίο θα έπρεπε να ενδιαφέρονται οι καπιταλιστές αφού εκεί βρίσκεται η πηγή δημιουργίας της υπεραξίας.

III. Τα συγκρουόμενα συμφέροντα καπιταλιστών και εργατών

Ο καπιταλιστής, παρόλο που δεν σκέφτεται με όρους υπεραξίας, γνωρίζει πως για να αυξηθεί το κέρδος του πρέπει να αυξηθεί η εκμετάλλευση των εργατών του. Έτσι, αναζητά, βρίσκει και

εφαρμόζει μεθόδους για την αύξηση της. Λόγω της πίεσης του ανταγωνισμού, δεν μπορεί να κάνει αλλιώς.

Οι μέθοδοι αυτές μπορούν να χωριστούν σε τρεις αλληλένδετες κατηγορίες. 1) Αρχικά, ο καπιταλιστής προσπαθεί να παρατείνει τον χρόνο εργασίας χωρίς αντίστοιχη αύξηση μισθού. Η υπεραξία που αντλείται με αυτή την μέθοδο ονομάστηκε από τον Μαρξ απόλυτη υπεραξία. Δυστυχώς για τον καπιταλιστή, μια μέρα, και κατ' επέκταση, η εργάσιμη μέρα, έχει ένα φυσικό όριο. Δυστυχώς για τον εργάτη, ο καπιταλιστής έχει και άλλες μεθόδους αύξησης της εκμετάλλευσης. 2) Εφαρμόζει κάθε είδους τέχνασμα για να αυξήσει την παραγωγικότητα του εργάτη για κάθε ώρα που δουλεύει, δηλ. για εντατικοποίηση της εργασίας. Η υπεραξία που αντλείται με αυτή την μέθοδο ονομάστηκε από τον Μαρξ σχετική υπεραξία. Κυριότερη μέθοδος αύξησης της σχετικής υπεραξίας είναι η εισαγωγή καινοτόμων τεχνολογιών στην παραγωγική διαδικασία (τα προβλήματα που προκαλούνται από αυτή τη μέθοδο θα τα εξετάσουμε σε επόμενο κεφάλαιο). 3) Η τρίτη μέθοδος είναι η μείωση της αξίας της εργατικής δύναμης. Με απλά λόγια, αν οι ανάγκες και οι επιθυμίες του εργάτη περιοριστούν, ή/και μπορούν να καλυφθούν με φθηνότερα προϊόντα, ο καπιταλιστής μπορεί να μειώσει τους μισθούς.

Από τα πιο πάνω συμπεραίνουμε πως ακόμα και στις πιο ιδανικές καπιταλιστικές συνθήκες όπου κανένας δεν προσπαθεί να ξεγελάσει, να κλέψει ή να υπερεκμεταλλευτεί τον άλλο, υπάρχει στην καρδιά της παραγωγικής διαδικασίας, και κατ' επέκταση της κοινωνίας της ίδιας, μια μεγάλη σύγκρουση. Από τη μια μεριά έχουμε τον καπιταλιστή εργοδότη, που πληρώνει την εργατική δύναμη στην αξία της, την νοικιάζει από τον εργάτη για συγκεκριμένο χρονικό διάστημα, και απαιτεί να χρησιμοποιήσει αυτό το διάστημα με όποιο τρόπο θέλει και να καρπωθεί στο τέλος τα αποτελέσματα της επένδυσης του. Από την άλλη μεριά έχουμε τον εργάτη που ως παραγωγός και πωλητής του εμπορεύματος εργατική δύναμη, προσπαθεί να το πουλήσει όσο πιο ακριβά γίνεται και να έχει λόγο στο πόσο θα το πουλήσει και για ποια χρήση (όπως ένας ιδιοκτήτης σπιτιού προς ενοικίαση ορίζει το νοίκι και την χρήση του σπιτιού). Και οι δυο μεριές μπορούν να επικαλεστούν πως βάσει του νόμου της αγοράς για ίση ανταλλαγή προϊόντων, έχουν το δίκαιο με το μέρος τους. Ο καπιταλιστής υποστηρίζει δικαίως πως αμοίβει τον εργάτη με την πλήρη αξία της εργατικής του δύναμης, και ο εργάτης με τη σειρά του υποστηρίζει εξίσου δικαίως πως δεν αμοίβεται όλη την αξία της εργασίας του.

Η σύγκρουση των δύο αυτών "δικαίων" βρίσκεται στην καρδιά της καπιταλιστικής μας κοινωνίας μας και μας επηρεάζει όλους. Κανένας δεν μπορεί να αποφύγει αυτή τη σύγκρουση και τις αρνητικές της συνέπειες. Ο καπιταλιστής φοβάται μήπως δεν υλοποιηθεί σε χρηματικό κέρδος η υπεραξία που παρήγαγε η εργασία των εργατών του, δηλ. να μην πουλήσει αρκετά προϊόντα. Μάλιστα, το κόστος της επένδυσής του σε σταθερό κεφάλαιο θα καλυφθεί μόνο αν πουληθούν όλα του τα προϊόντα, και δεδομένου πως σπάνια ένα προϊόν ξεπουλάει, η αξία των απούλητων προϊόντων πρέπει να καλυφθεί από τα κέρδη. Πέρα από το κόστος της επένδυσης του σε μέσα παραγωγής, έχει και κάποια έξτρα έξοδα όπως φόρους. Παράλληλα, βρίσκεται σε μια κατάσταση συνεχούς ανταγωνισμού με άλλους καπιταλιστές. Αυτή η κατάσταση δεν του αφήνει άλλη επιλογή από το να προσπαθεί να εκμεταλλεύεται όλο και περισσότερο τους εργάτες του, καθώς η εργατική τους δύναμη είναι η μόνη του πηγή κέρδους.

Η κατάσταση είναι ακόμη πιο πιεστική για τον εργάτη. Ο εργάτης δέχεται τεράστια πίεση για να δουλεύει όσο το δυνατό περισσότερο και και πιο παραγωγικά, αλλά και για να περιορίσει, σε χρόνο και σε κόστος, τις ανάγκες και επιθυμίες του. Καθώς η παραγωγικότητα του βασίζεται όχι μόνο σε σωματικές αλλά και πνευματικές ικανότητες, η αξία της ξεπερνάει την κάλυψη των βασικών αναγκών ενός ανθρώπου, περιλαμβάνοντας οτιδήποτε χρειάζεται ο εργατής για να ζει ικανοποιητικά και άρα να είναι παραγωγικός στο μέγιστο των δυνατοτήτων του. Το σινεμά που θα πας, η μπύρα που

θα πιεις, το φλερτ που θα κάνεις σε κάποιο μπαρ, όλα βοηθούν στην αναπαραγωγή της εργατικής σου δύναμης που χρειάζεσαι για να δουλεύεις. Παρ'όλα αυτά, ελάχιστοι εργάτες πληρώνονται περισσότερο από όσο είναι απαραίτητο για να καλυφθούν οι άμεσες ανάγκες διαβίωσής τους. Επιπλέον, αν ο εργάτης αποφασίσει να αντιδράσει και να παλέψει για να βελτιώσει τους όρους εργασίας του, έρχεται σε άμεση σύγκρουση με τον καπιταλιστή (απεργίες κ.λπ.).

Παράλληλα με τη σύγκρουση συμφερόντων με τον καπιταλιστή εργοδότη του, κάθε εργάτης βρίσκεται σε διαρκή ανταγωνισμό με άλλους εργάτες για απόκτηση εργασίας. Αυτός ο ενδοταξικός ανταγωνισμός συχνά εμποδίζει τους εργάτες να ενωθούν για να απαιτήσουν καλύτερες συνθήκες εργασίας και υψηλότερους μισθούς από τους εργοδότες τους. Ακόμη χειρότερα, η προαναφερόμενη σύγκρουση ως πηγή της πίεσης που αντιμετωπίζουν οι εργάτες αποκρύπτεται σκόπιμα και περίτεχνα: ο εργαζόμενος την αγνοεί και καταλήγει να εσωτερικεύει κάθε δυσκολία και πρόκληση στην εργασία ως δικό του ατομικό πρόβλημα. Αυτό που βλέπουμε να εκδηλώνεται εδώ είναι την αλλοτρίωση του εργάτη από τους συναδέλφους του και από τον εαυτό του.

Το γεγονός πως όλοι αντιμετωπίζουμε προβλήματα μέσα σε αυτές τις συνθήκες δεν πρέπει να μας ξεγελάει πως βρισκόμαστε όλοι στην ίδια θέση. Ο καπιταλιστής βγάζει από την παραγωγική διαδικασία κέρδος το οποίο απολαμβάνει, αυξάνοντας τον πλούτο και την κοινωνική του δύναμη, ενώ ο εργάτης απλά επιβιώνει (και αυτό στην καλύτερη – οι μισθοί πείνας, τα εργατικά δυστυχήματα και οι ψυχικές ασθένειες που οδηγούν σε αυτοκτονίες τείνουν να γίνουν ο κανόνας για την εργατική τάξη). Με απλά λόγια, η κατάσταση αυτή συμφέρει τους καπιταλιστές και για αυτό κάνουν ό,τι περνάει από το χέρι τους για να την διαιωνίσουν, ενώ οι εργάτες έχουν κάθε συμφέρον να θέλουν να την ανατρέψουν, γεγονός που δίνει μια ακόμα διάσταση στην αναμεταξύ τους σύγκρουση, τη διάσταση του ταξικού αγώνα. Αυτή η διάσταση είναι πρώτιστης σημασίας καθώς οι εργάτες αδυνατούν να βρουν λύση για τα προβλήματά τους εντός του συστήματος. Οι υψηλότεροι μισθοί δεν πρόκειται ποτέ να καλύψουν τις αναγκαίες επιθυμίες των εργατών, γιατί πολύ απλά όσο αυξάνεται το βιοτικό επίπεδο αυξάνονται και οι επιθυμίες. Παρομοίως, η θεωρία της υπεραξίας του Μαρξ αποδεικνύει πως η εκμετάλλευση δεν πρόκειται ποτέ να πάψει υπό τον καπιταλισμό γιατί χωρίς αυτήν δεν υπάρχει κέρδος. Επομένως, η μόνη λύση για τα προβλήματα της εργατικής τάξης είναι η ανατροπή του καπιταλιστικού τρόπου παραγωγής και της κοινωνίας την οποία διέπει.

Στο επόμενο κεφάλαιο υποστηρίζουμε ότι πέρα από το να είναι αλλοτριωτικός, καταπιεστικός και εκμεταλλευτικός, ο καπιταλισμός είναι επίσης ένας αυτοαντιφατικός τρόπος παραγωγής του οποίου η αυτοαντίφαση δημιουργεί και δείχνει προς τη δυνατότητα για μια κοινωνία ανθρώπινης ελευθερίας και ευημερίας, δηλ. τον κομμουνισμό.

Από την σειρά θέσεων "Η Θέση μας για τον Καπιταλισμό: Τι Είναι και Γιατί Πρέπει να Είμαστε Εναντίον Του".

Χρειάζεται Τούρκικη Μετάφραση, Ηλεκτρονικά Άρθρα, Δεκαετία 2020-2029, 2023, 1917 (Ομάδα), Απροσδιόριστη Τοποθεσία

From:
https://movementsarchive.org/ - **Κυπριακό Κινηματικό Αρχείο**
Cyprus Movements Archive
Kıbrıs Sosyal Hareket Arşivi

Permanent link:
https://movementsarchive.org/doku.php?id=el:digital:1917:positions4

Last update: **2025/10/09 13:06**